

Folklorçınas əlin
Əli Şamilin "Qaşqaylar və onların
folkloru" kitabına
oxuculara təqdim edirik
əvvəlki öləri səhifələrdə

Bözi xalça-palaz döşənişmiş bir güyaşə dəvət edirlər. Bahman Şahbazi heylsifalın ki, bu yerlərin əvvəlki gözəlliyi qalmayıb. Yuzanda, dəranın başında bir bulaq vardı. Onun suyu azıb gəlir bu yerləri cəldən döndərir, hovuzu su ilə doldururdu. Sonralar artəzan vurub, yamaclardan meyvə bağı saldıqlarından bulaq da qurudu.

Bura da öncəki şöhrətini itirdi, gəlib-gedənlərin sayı azaldı. Şirazda havanın temperaturu 35-40 arasında olsa da, burada 25-26 dərəcə ancaq olar. Yeni heç bizimiz nə tərləyir, nə də istidən şikayətlənirik. Ərsalan Mirzəyi Qaşqay setarını "dilləndirir". Özü də həzin səslə "Qərīb-Şahsənəm" dastanından oxumağa başlayır. Bahman Şirazi də onun səsinə səş verir. Bahmenin səsi daha gürdür.

Ərsalan Mirzəyi öncə hansı havanı yurılaycaqlarını deyir. Onlar adətən çalcaqları musiqi mərcəsinin adını demirlər. Şeirin parçasından uyağın və ya şeirdən bir hissəni havanın adı kimi deyirlər. Ərsalan Mirzəyi və Bahman Şahbazi "Vətən", "Ovcu gözle", "Qərībın Şəm gəherinə getməyi", "Aşiq gəldi məhəməzə", "Qərībın Hehbəbe qalmadı" və b. məhənləri oxuyurlar.

Hərddən də ara verib çay içəncə Qaşqayların keçmişindən, bugünkü yaşamından, tanıdıqları insanlarından söhbət açırlar. Sən-sözü çəkir. "Koroğlu" dastanından parçalar oxuyurlar. Bahman Şahbazının gur səsi Koroğludan oxuyanda özünü qəbəriçliyi ilə göstərir. Evyaz haqqında da bir neçə məhənlə oxuyurlar.

Məhənlərin hamısında da Evyaz "Xan Evyaz" deyə xalırantır. Azərbaycanından toplanmış "Koroğlu" dastanının qollarında da Evyazdan "Xan Evyaz" deyə bəhs olunur. Na dastan qəhrəmanı Koroğludan söz açıldığında, na onun dəliləri Dəli Həsəne, Də mirçəpləna, Belli Əhrəmed və b. xan epitetlə əlavə edilmir. Yalnız Evyaz da Xan Evyaz, Boluğa da Bolu bəy sözü əlavə edilir, işlədilir. Bu məsələyə də koroğlunəstənlərimiz toxunmayıblar.

Mən rəhəmetlik Əli Kamalının arxivindəki "Koroğlu" dastanının qollarını nəgərə hazırlayanda görürəm ki, Evyaz Azərbaycandan toplanmış qollarında olduğu kimi cəssət oğlu deyil, Qaşqay ailəsinin oğlundur. Koroğlu Evyazı Çənlibəbe atasını əldədi, yəni zorçayın xoş aparmır. Evyaz xan Koroğlunun ad-sanını, şöhrətini ələbədətə atınsından icazə alaraq Çənlibəbe - Koroğlunun yanına gədir.

Söhbət əsnasında Ərsalan Mirzəyi deyir ki, Qaşqaylar arasında Evyaza bağlı yurtda daha çoxdur. Bölgədə Gec Koroğlu və Gec Evyazın adı ilə bağıli iki böyük məzar var. Pəhlevi dövründə o yerin adı dəyişdiril-

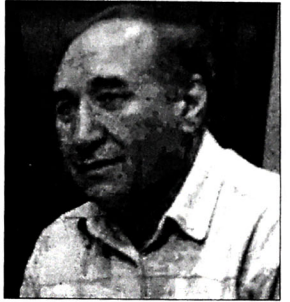
lərek Gəcsaran qoyulmuşdur. Şirazdan təxminən 260 kilometr aralıda yerləşən Gəcsaran indi əhəli təxminən 325 min nəfəri keçən bir şəhər olmuşdur. O yer öncələr kiçik bir kənd imiş. Təxminən 90 il əvvəl bölgədən İngilislər neft çıxarmağa başlayanda orada yaradılan şirkətin adını da yerin adı ilə əlaqədar Gec Koroğlu Neft Şirkəti qoyublar. Heyl ki, Koroğlunun və Evyazın məzarlarının olduğu yere gedib ziyarət edə, orada yaşayan Qaşqay və Lorlardan Koroğlu haqqında şeirlər, revayətləri toplaya bilmədik.

Toyun son məclisi

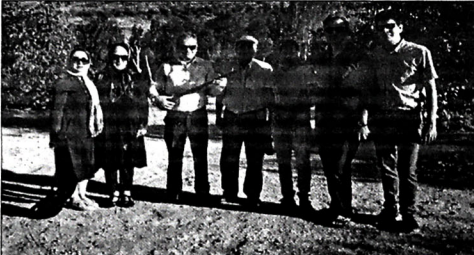
kənləri, dayıları, onların xanımları, uşaqları, qohumları evdə idilər. Səbirsizliklə bizi gözəlyıldirdilər. Əyləşib bir stəkən çay içdikdən sonra məclis yenidən başladı. Ərsalan Mirzəyi Qaşqay setarında çalmağa başladı. Öminin dəyərli xanımları Təlli və Tili març yılmamağa başladılar. Dəyşsinin 13-14 yaşlı oğlu Fərşad Cahangiri də oxumağa başladı. Xanımlar pastan, yorulmaq bilmədən oxuyurdular.

Fərşadın səsi isə daha gür və məhəlləli idi. Gecə saat 2-də süfrəyə bozqovurma gələndə müsəqiyə ara verdilər. İran İslam İnqilabından sonra rəsmi toplantılarda çaliboxumaq uzun müddət

diymiz ilk günlərdən əvvəlki kiçik bir musiqi salonu kimi görmüşük. Ailə üzvləri, qohumlar, dostlar bir yerə yığılıb çalib oxuyur, necə dəyərlər, hərə öz məhərlərini göstərir. Beləcə, Qaşqay toyunu yola verdik. Bizimlə görüşənənlər əksəriyyəti heylsifalın ki, yaylaqlarda, açıq havada olan toyda iştirak etmədik. Biz də heylsifalındıq.

Qaşqaylar və onların folkloru

Qarəagac çay yaxınlığındakı bulaq başında. Soldan 1. Xuda Cəmsədi, 2. Əzizə Şamil, 3. Ərsalan Mirzəyi, 4. Əli Şamil, 5. Bahman Şahbazi, 6. Sami Sərdariməlli, 7. Yaqub Əhmədi

Əminin telefonuna tez-tez gələn zənglər bizi bu kiçik cənnət qışğısından ayırdı. Ömingilə sa-

qadağın əddidiyindən musiqi məclisləri evlərə, ailələrə daşınmışdı. Biz İran İslam Respublikasına gətirdiyimiz ilk günlərdən evləri kiçik bir musiqi salonu kimi görmüşük. Ailə üzvləri, qohumlar, dostlar bir yerə yığılıb çalib oxuyur, necə dəyərlər, hərə öz məhərlərini göstərir. Beləcə, Qaşqay toyunu yola verdik. Bizimlə görüşənlər əksəriyyəti heylsifalın ki, yaylaqlarda, açıq havada olan toyda iştirak etmədik. Biz də heylsifalındıq.

at 22-də gəlib çatsaq da, burada ələ bil aşxam yeni başlaydır. Əminin başları, qardaşı, kürə-

əddidiyindən musiqi məclisləri evlərə, ailələrə daşınmışdı. Biz İran İslam Respublikasına gətirdiyimiz ilk günlərdən evləri kiçik bir musiqi salonu kimi görmüşük. Ailə üzvləri, qohumlar, dostlar bir yerə yığılıb çalib oxuyur, necə dəyərlər, hərə öz məhərlərini göstərir. Beləcə, Qaşqay toyunu yola verdik. Bizimlə görüşənlər əksəriyyəti heylsifalın ki, yaylaqlarda, açıq havada olan toyda iştirak etmədik. Biz də heylsifalındıq.

İran İslam İnqilabından sonra rəsmi toplantılarda çaliboxumaq uzun müddət qadağın əddidiyindən musiqi məclisləri evlərə, ailələrə daşınmışdı. Biz İran İslam Respublikasına gət-

İstəkarımız çox idi. Gec Koroğluya gedib. Koroğlunun qəbri deyilən yere baxmaq, o bölgədə folklor nümunələri toplamaq, yaylaqlarda gedib Qaşqayların çadırında qalmaq, yaşlı aşıqların dilindən dastanları dinləmək və onları lentə almaq istərdim. Heyl ki vaxt və maddi vəziyyətimiz buna imkan vermirdi.

"Gün açmaq" dərğisi

ləhçasında olmuş. Həmin dərgilərin də ömrü çox olmayıb. Onlar da oxucu azlığından, maliyyə yetersizliyindən başlanıb. Universitetlərdə oxuyan Qaşqay tələbələri də bir neçə dəfə dərgi nəşr ediblər. Həmin dərgilər də davamı olmayıb. Tələbələr təhsili başa vurduqdan sonra hərsi bir yerə işləməyə gedib, necə dəyərlər, dağılışıblar. Beləcə, dərgi də fəaliyyəti dayandırılıb.

Qaşqaylar haqqında kitabı nəşrə hazırlayarkən "Gün açmaq" dərğisinin tələyi ilə də maraqlandım. Öyrəndim ki, oxucu qılığından dərginin nəşrini dayandırılmı olublar. Sonra da dərginin adını dəyişərək "Fərayəz fərhəng" (Mədəniyyətə doğru) adıyla fəaliyyətöl-

Şəkildə soldan Əli və Əzizə Şamil, Səlah Cahangirfərm, Nəvəttü Parili

rini davam etdirməyə başlayıblar. Dərğinin adı dəyişsə də, Qaşqay Türkcəsində yazılardan sayı azlaşsa da, mövzu baxımından ələ bir dəyişiklik baş verməyib. Yəne də əsas ağırlıqlı Türk xalqları və onların tarixi, ədəbiyyatı haqqında yazılar təşkil edirik.

arç ver-